

VAD BEHÖVER VERKSAMHETEN/ARBETSGRUPPEN UTVECKLA FÖR ATT STÄRKA FÖRÄLDRASKAPET OCH BARNPERSPEKTIVET I MISSBRUKS- OCH BEROENDEVÅRDEN?

Arbetsmaterial för reflektion

Målet med att stärka barn- och föräldraperspektivet i missbruks- och beroendevården är att barn i utsatta familjer ska erbjudas ändmålsenligt stöd och att deras föräldrar får stöd i föräldraskapet.

Nationell satsning som stöttar föräldrar och barn

➤ Den 1 januari 2010 trädde en ny lagstiftning inom HSL i kraft. Den innebär att personal inom landstinget enligt 2 g § Hälso- och sjukvårdslagen särskilt ska beakta ett barns behov av information, råd och stöd om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med:

1. har en psykisk störning eller en psykisk funktionsnedsättning
2. har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada, eller
3. är missbrukare av alkohol eller annat beroendeframkallande medel.

Detsamma gäller om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med oväntat avlider. Lag (2009:979).

➤ Kunskap till praktiks nationella kartläggning om föräldrar i missbruks- och beroendevården visar att de som befinner sig i vård för missbruk/beroende vill prata om sitt föräldraskap och att de även vill prata om barns utveckling och behov.

Kunskap till praktik har tillsammans med länens processledare och nyckelpersoner tagit fram en checklista som omfattar tre nivåer. De ska vara till hjälp för verksamheter inom missbruks- och beroendevården för reflektion och utveckling. Du får samtidigt en snabb överblick av verksamhetens rutiner och aktuella kunskapsläget kring föräldraskap i missbruks- och beroendevården.

Checklistan är indelad i tre* nivåer:

- 1) Diskussionsunderlag för arbetsgruppen
- 2) Checklista för verksamhetsansvariga
- 3) Förankring på verksamhetsnivå

*Se förklaring på sista sidan.

1. ATT DISKUTERA I ARBETSGRUPPEN

VÅGA FRÅGA-KOMPETENS

› Ställer vi frågor om föräldraskap och barn till våra brukare? JA NEJ *Om inte – vad behöver vi göra?*

› Hur frågar vi om föräldraskap? *Är det så vi vill fråga?*

› Hur frågar vi om barn? *Är det så vi vill fråga?*

› När frågar vi om och föräldraskap? *Är det då vi bör fråga?*

› När frågar vi om barn? *Är det då vi bör fråga?*

› Vilka frågor bör vi ställa om föräldraskap? *Ställer vi dessa frågor?*

Exempel på konkreta frågor om hur vardagen fungerar: Äter man middag tillsammans? Hur fungerar det med att sätta gränser?

› Hur bemöter/tränar vi på att möta föräldrars motstånd? Exempelvis MI-frågor.

‣ Vilka frågor bör vi ställa om barn? *Ställer vi dessa frågor?*

Exempel på inledning: Idag vet vi att barn ser mer än man tror ..., vi vet att barn oroar sig mycket ...

KUNSKAP

‣ Vilken kompetens behöver vi för att vi ska kunna fråga? *Vilken kompetens har vi?*

‣ Vad har vi för kunskap om hur det blir för barn som växer upp med missbruk i familjen?

‣ Behöver vi utbildning och handledning? JA NEJ *Om ja, utbildning och handledning i vad då?*

‣ Behöver vi träna med fallbeskrivningar? JA NEJ *Om ja, vad förväntas det leda till?*

‣ Hur behöver vi träna? *Exempelvis genom rollspel, kollegial granskning, inspelade samtal.*

‣ Behövs specialkompetens? JA NEJ *Om ja, vad förväntas det leda till?*

RUTINER OCH ARBETSSÄTT

‣ Behövs barnombud? JA NEJ *Om ja, vad förväntas det leda till?*

‣ Behövs föräldra-/anhörigombud? JA NEJ *Om ja, vad förväntas det leda till?*

‣ Vad har vi för rutiner när det finns barn i olika åldrar?

‣ Vad har vi för rutiner avseende orosanmälan för minderåriga barn?

‣ Hur får vi in barnfrågorna i dokumentationen? *När vi har med barnfrågorna i dokumentationen använder vi den på följande sätt:*

‣ Hur får vi in föräldrafrågorna i dokumentationen? *När vi har med föräldrafrågorna i dokumentationen använder vi den på följande sätt:*

‣ Hur följer vi upp att alla fått frågor om barn och föräldraskap?

BRUKARNAS MEDVERKAN

› Hur vet vi vad brukarna tycker om att vi frågar? Hur ska vi använda den kunskapen?

› Vad vet vi vad brukarna tycker om frågorna? JA NEJ *Vad gör vi med den kunskapen?*

› När i behandlingsprocessen tror vi att brukaren vill ha frågor om föräldraskap och barn?

‣ Följer vi upp rutinen vid följande tillfälle? JA NEJ

‣ Beaktar vi barns behov av information, råd och stöd? Hur?

METODER

‣ Har vi metoder för att arbeta med familjen i vår verksamhet? Ex "Föra barnen på tal" JA NEJ

‣ Har vi metoder för uppföljning av föräldrastödsarbetet? JA NEJ

PROFESSIONELLT NÄTVERK

‣ Finns det barnombud knutna till verksamheten? JA NEJ

‣ Finns det anhörigombud knutna till verksamheten? JA NEJ

‣ Finns rutiner för samverkan med interna/externa aktörer? Exempelvis insatser för barn- respektive insatser till föräldrar. JA NEJ *Om ja, är rutinerna kända i verksamheten?*

‣ Definiera/inventera övriga professionella som kan erbjuda familjeinsatser.

‣ Finns det samverkan med idéburna verksamheter? JA NEJ

‣ Finns det rutiner för samverkan med ideella aktörer? JA NEJ *Om ja, är dessa rutiner kända i verksamheten?*

‣ Definiera/inventera ideella organisationer som kan erbjuda insatser.

KOMPETENS, HANDLEDNING OCH MENTORSKAP

‣ Finns det behov av samordnare avseende arbetet med barn- och föräldrastöd för att upprätthålla kunskaper om barn som anhöriga? JA NEJ

‣ Är utbildningsbehovet integrerat gällande föräldraperspektiv i verksamhetens kompetensplan?

‣ Är utbildningsbehovet integrerat gällande barnperspektivet i kompetensplanen? JA NEJ

VÅGA FRÅGA

‣ Finns det strukturer för upprätthållande/skapande av kompetens i verksamheten med kollegial handledning, mentorskap och barnombud? JA NEJ

‣ Finns det rutiner i verksamheten för att lyfta in brukarperspektivet i föräldraskapsfrågan? JA NEJ

‣ Finns det strukturer för att lyfta in brukarperspektivet i barnfrågan? JA NEJ

ÖVRIGT

‣ Prioriteras särskilt tidskrävande samtal/besök, till exempel extra planering vid barnsamtal för att undvika stökiga väntrum? JA NEJ

‣ Kontinuerlig översyn av mallar för dokumentation? JA NEJ

‣ Upprätthålls aktuella telefon- och adresslistor till samverkansaktörer – såväl interna som externa? JA NEJ

‣ Sker kontinuerlig uppdatering på arbetsplatsträffar? JA NEJ

‣ Vilka svårigheter finns?

‣ Vem lyfter vi svårigheterna till? Ansvar?

‣ Hur fungerar samverkan och hur gör vi om det inte fungerar?

HUR SKA ARBETET FÖLJAS UPP?

‣ Har vi bestämt vilka frågor vi vill ha svar på när det gäller stöd i föräldraskapet? JA NEJ

‣ Dokumenteras frågorna? JA NEJ

‣ Har vi bestämt vilka frågor vi vill ha svar på vad gäller stöd till barnen? JA NEJ *Om ja, dokumentera dessa?*

VÅGA FRÅGA

- Återrapportering. *Hur och för vem? Vem ansvar för ev åtgärder utifrån uppföljningsresultat?*
- Vilken metod för uppföljning ska användas?
- Finns det kompetens för att göra uppföljning? JA NEJ *Om ja, vem ansvarar för att göra uppföljningen?*
- När ska uppföljning ske? Gör en tidslinje
- Vilken dokumentation ska följas upp? (Ex ASI, SiP)
- Hur ska resultatet sammanställas?

› Finns det datorstöd? Vilket?

› Delaktighet och inflytande för brukarna/föräldrarna/barnen?

Våga fråga

Kunskap till praktiks nationella kartläggning om föräldrar i missbruks- och beroendevården från 2012 visar att föräldrar i vård vill ha frågor om sitt föräldraskap. Kartläggningen visar också att de vill prata om sitt föräldraskap och att de vill veta mer om sina barns utveckling och behov.

*Checklistan är indelad i tre nivåer:

1) Diskussionsunderlag för arbetsgruppen. Gå tillsammans igenom vad som redan görs och vad som behöver utvecklas samt behov av kompetensutveckling osv. Denna del kan även användas för individuell reflektion.

2) Checklista för verksamhetsansvariga. Underlag för chefer ur ett verksamhets- och organisationsperspektiv för att få underlag inför planering av utvecklingsarbetet.

3) Förankring i verksamheten. Verktyg för att personalgruppen med chefer/ansvariga tillsammans kan erhålla samsyn. Diskutera och planera behov av verksamhets- och kompetensutveckling utifrån de frågor som ni arbetat med enligt nivå 1 och 2.